

Офісу з міжнародних справ при Президентові ОАЕ. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-prijnyav-ministra-z-pitan-zmini-klimatu-j-83529> (дата звернення: 08.12.2024).

3. Катар, Ватикан, ПАР, Литва та ОАЕ взяли на себе зобов'язання допомогти в поверненні депортованих у росію українців. URL: <https://mind.ua/news/20280959-katar-vatikan-par-litva-ta-oae-vzyali-na-sebe-zobovuzannya-dopomogti-v-povernenni-deportovanih-u-r> (дата звернення: 08.12.2024).

4. Перша леді зустрілася з представниками уряду ОАЕ: З кожним днем українського у світі стає більше. URL: <https://president.gov.ua/news/persha-ledi-zustrilasya-z-predstavnikami-uryadu-oae-z-kozhni-81541> (дата звернення: 07.12.2024).

5. Унікальна угода: Україна та Об'єднані Арабські Емірати ухвалили спільну заяву щодо завершення переговорів щодо Угоди про Всеосяжне економічне партнерство між Урядами України та ОАЕ. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=7b973fda-d4c8-4827-a79d-9fc68114b640&title=UnikalnaUgoda-UkrainaTa> (дата звернення: 11.12.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-43>

Шуляк С. В.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

ЗМІНИ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ МЕХАНІЗМІ ТУРЕЧЧИНИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ

28 жовтня 2022 р. президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган представив програму «Століття Туреччини», що визначає довгострокові цілі Турецької Республіки і окреслює майбутній курс турецької зовнішньої політики. Ердоган підтвердив свої наміри зробити Туреччину однією з десяти провідних країн світу в політиці, економіці, технологіях, військовій справі і дипломатії [1, с. 74]. Цю амбітну мету було висунуто на тлі радикальних змін, що сталися у політичній системі країни протягом останнього десятиліття – переходу Туреччини

до президентської форми правління, яка забезпечила інституційне оформлення авторитарного правління президента Ердогана. Драматичні процеси у внутрішній політиці та необхідність вирішення амбітних зовнішньополітичних завдань не могли не призвести до глибоких змін у зовнішньополітичному механізмі Турецької Республіки, що визначальним чином впливатимуть на розробку та реалізацію її зовнішньої політики у найближчі роки.

У квітні 2017 р. у Туреччині відбувся референдум щодо низки конституційних поправок, які мали змінити існуючу парламентську систему на президентську. Референдум проходив у кризовій політичній ситуації, в умовах надзвичайного стану, запровадженого після невдалої спроби державного перевороту в липні 2016 р. Перемога на референдумі, хоча й з невеликим відривом, дозволила президенту Ердогану і правлячій Партії справедливості та розвитку (ПСР) запровадити в Туреччині президентську форму правління з невеликою кількістю інституційних стримувань і противаг. Здобувши перемогу на президентських виборах, у червні 2018 р., Р.Т. Ердоган формалізував свій фактичний контроль над державою, який він здійснював відтоді, як став президентом у 2014 р., у рамках нової президентської системи де глава держави контролює уряд, суди, поліцію та армію [2].

В умовах парламентської моделі провідну роль у формуванні зовнішньої політики Туреччини відігравали Міністерство закордонних справ (МЗС) та збройні сили, що традиційно здійснювали помітний вплив на турецьку політику. Після приходу до влади ПСР (2002 р.) вплив військових на політику неухильно зменшується. Спроба державного перевороту влітку 2016 р. і спричинені нею репресії призвели до подальшого обмеження впливу військових на політику і вони стали набагато менш значущим гравцем у прийнятті зовнішньополітичних рішень [3, с. 152-154]. Проте, це не означає повного виключення військових із цього процесу, низка авторів вказують на збройні сили як на важливого актора у формуванні та реалізації зовнішньої політики Туреччини за часів президентства Р.Т. Ердогана [1, с. 77; 2; 4].

Конституційні реформи призвели до суттєвих змін у зовнішньополітичному механізмі країни, а президент безумовно став його центральним елементом. Процес прийняття зовнішньополітичних рішень сьогодні розподілений між кількома суб'єктами, а також між формальними і неформальними консультативними структурами [2]. При цьому президент є головним органом, відповідальним за прийняття зовнішньополітичних рішень. Низка структур виконує дорадчі функції: МЗС, Комітет з питань безпеки і зовнішньої політики (Security and Foreign Policy Committee), Рада національної безпеки

(National Security Council, NSC), Національна розвідувальна організація (National Intelligence Organization, MIT), офіційно призначені радники президента і так звані неформальні радники (за межами президентської адміністрації), а також збройні сили. Не існує ієрархії, яка б організувала зазначені вище структури, і всі вони надають інформацію безпосередньо президенту. Комітет з питань безпеки та неформальні/формальні радники надають оцінки; МЗС, MIT і військові надають практичну інформацію. Ці органи не мають повноважень приймати рішення або мають дуже обмежені повноваження. Остаточні рішення приймаються в апараті президента у край персоналізованому порядку [2].

Стосовно радників президента (призначених і непризначених) слід зазначити, що це люди з різним досвідом: політичним, академічним, журналістським і дипломатичним. Найближчі призначені радники мають певні особисті зв'язки з Ердоганом. Група неформальних (не призначених) радників складається з різних мереж друзів, бізнесменів, науковців, експертів, які працюють у різних аналітичних центрах, та експертів з питань країн, що становлять інтерес для Туреччини [2]. Існує група консультантів, до яких президент Ердоган має особливу довіру. Серед них слід звернути увагу, передусім, на двох осіб, які останніми роками відігравали неабияку роль у формуванні зовнішньої політики Туреччини і на яких Р.Т. Ердоган буде покладатися у майбутньому – це Хакан Фідан та Ібрагім Калін, які у червні 2023 р., після перемоги Ердогана на чергових президентських виборах, були призначені, відповідно, міністром закордонних справ і головою MIT.

Х. Фідан у 2010–2023 рр. очолював MIT і мав значний вплив на формування та реалізацію зовнішньої політики, особливо щодо Сирії та інших близькосхідних країн. Це поважна у світі розвідки та дипломатії особа, яку завжди розглядали як людину, що «має право голосу у зовнішній політиці» [5]. І. Калін з 2014 р. був прес-секретарем президента; отримавши ще й звання «посла», виконував роль особистого посланця президента Ердогана для підтримання контактів у особливо важливих країнах. З 2018 р. І. Калін також виконував обов'язки головного радника при президентові та заступника голови (і фактичного керівника) Комітету з безпеки і зовнішньої політики.

Призначення людей, до яких президент має особливу довіру, на керівні посади у ключових інституціях, пов'язаних з реалізацією зовнішньої політики, зміцнює його особистий контроль над ними, а відповідно і його центральну роль у всьому механізмі. Крім того, це має підсилити значення МЗС і MIT у розробці та реалізації зовнішньої політики.

Х. Фідан, вже після свого призначення, опублікував статтю, в якій виклав основні пріоритети зовнішньої політики Туреччини. В ній він, зокрема, заявив про необхідність реструктуризації МЗС у відповідності до нагальних завдань турецької зовнішньої політики, та виклав своє бачення ролі дипломатичного відомства в її реалізації. Виходячи з тези, що «міжнародні відносини більше не обмежуються дипломатією в її класичному розумінні», Х. Фідан бачить роль МЗС як координатора дій різноманітних відомств, що залучені до вирішення зовнішньополітичних завдань [6, с. 24].

Президент Ердоган розглядає спецслужби як один з ефективних інструментів зовнішньої політики. Призначення І. Калина та Х. Фідана деякі спостерігачі охарактеризували як «сек'юритизацію управління зовнішньою політикою» [7]. Певною мірою це є закономірною реакцією на ескалацію конфліктів у регіональному оточенні Туреччини (громадянські війни в Лівії та Сирії, загострення курдської та палестинської проблем, вірмено-азербайджанський конфлікт, російсько-українська війна), які безпосередньо впливають на її безпеку й потребують відповідної реакції. До речі, саме безпековим питанням приділено найбільшу увагу у згаданій статті Х. Фідана [6, с. 15-20], що безумовно відображає зовнішньополітичні пріоритети турецького керівництва. Можна сказати, що розвідувальна дипломатія стала одним з найважливіших інструментів Туреччини в реалізації її зовнішньої політики, а також слугує консолідації існуючого режиму.

Отже, запровадження президентської форми правління призвело до суттєвих змін у зовнішньополітичному механізмі Туреччини. Президент перетворився на його центральний елемент, що приймає остаточні рішення стосовно зовнішньої політики. Низка інституцій (передусім МІТ, МЗС та Міноборони) включно з мережею формальних і неформальних радників беруть участь у процесі прийняття рішень, виконуючи переважно дорадчі функції. Інформація отримана президентом від учасників процесу складає основу, на якій він та його найближчі помічники приймають рішення щодо зовнішньої політики країни.

Література:

1. Ataman M. The Century of Türkiye: A New Foreign Policy Vision for Building the Türkiye Axis. *Insight Turkey*. Summer 2023. Vol. 25, № 3. P. 73-96.
2. Neset S., Strand A. Turkish foreign policy: structures and decision-making processes. *Chr. Michelsen Institute: website*. 2019. URL: <https://www.cmi.no/publications/6854-turkish-foreign-policy-structures-and-decision-making-processes#author-details> (last accessed: 30.11.2024).

3. Nigeeryasin Z., Burt E. W., Suri J. Turkey. In *Modern Diplomacy in Practice*. Edited by Hutchings Robert, Suri Jeremi. Cham: Palgrave Macmillan. 2020. P. 143-159.

4. Dalay G. Turkish Foreign Policy in an Unhinged World. *The Middle East Council on Global Affairs: website*. May 30 2024. URL: <https://mecouncil.org/publication/turkish-foreign-policy-in-an-unhinged-world/> (last accessed: 30.11.2024)

5. Özel S. Turkish Foreign Policy Under New Management. *Institut Montaigne: website*. 26.06.2023. URL: <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/turkish-foreign-policy-under-new-management> (last accessed: 30.11.2024).

6. Fidan H. Turkish Foreign Policy at the Turn of the «Century of Türkiye»: Challenges, Vision, Objectives, and Transformation. *Insight Turkey*. Summer 2023. Vol.25, №3. P. 11-25.

7. Strengthening Turkey's Diplomatic Intelligence Apparatus. *Arab Wall: website*. 7 April, 2024. URL: <https://arabwall.com/en/strengthening-turkeys-diplomatic-intelligence-apparatus/> (last accessed: 30.11.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-44>

Ямпольська Л. М.

кандидат історичних наук, доцент,

в.о. завідувача кафедри всесвітньої історії

Харківського національного педагогічного університету

імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Історія Республіки Корея (РК) другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст. є найбільш вдалим взірцем синтезу традиційних і сучасних елементів у всіх сферах розвитку нових індустріальних країн Східної та Південно-Східної Азії.

Природно-географічні умови, матеріальні і трудові ресурси є основними складовими розвитку будь-якого суспільства. Що ж стосується географічного положення Республіки Корея (аналогічно до Китайської Республіки на Тайвані), в свій час воно відіграло ключову роль у подальшому розвитку країни, адже геополітичне становище на